

5. ÜNİTE

DÜNYA GÜCÜ OSMANLI (1453-1595)

5.1. 1453-1520 YILLARI ARASINDAKİ BAŞLICA SİYASİ GELİŞMELER

Başlıca siyasi gelişmeler

İstanbul'un Fethi (1453), Sırbistan'ın alınması (1454), Amasra'nın alınması (1459), Mora'nın alınması (1460), Sinop ve Trabzon'un alınması (1461), Eflâk'ın alınması (1462), Bosna ve Hersek'in alınması (1463), Venedik ile mücadele (1463-1479), Otlukbeli Muharebesi (1473), Karamanoğlu Beyliği'ne son verilmesi (1474), Kırım'ın Fethi (1475), Boğdan'ın alınması (1476), Arnavutluk'un alınması (1479), İtalya Seferi (1480), Cem Sultan Olayı (1481-1495), İspanya'daki Yahudilerin Osmanlı ülkesine getirilmesi (1492), Şahkulu İsyanı (1511), Çaldıran Muharebesi (1514), Turnadağ Muharebesi (1515), Mercidabık Muharebesi (1516) ve Ridaniye Muharebesi (1517)

5.2. FETİH VE FATİH

-İstanbul, stratejik ve jeopolitik önemi nedeniyle tarih boyunca hemen hemen her milletin ilgisini çekmiştir. Coğrafi konumu, ticaret yollarının kesiştiği bir merkez olması ve Karadeniz ile Akdeniz kültürlerini birleştirmesi özellikleri nedeniyle bütün milletlerin dikkatini çekmiştir. Osmanlı Devletini bir dünya devleti yapmak isteyen II. Mehmet İstanbul'un fethini gerekli görmekteydi.

Fethin Sebepleri

- İstanbul'un daha önce I. Beyazıt (4 kez) Musa Çelebi (1 kez) II. Murat (1 kez) kuşatmış fakat alınamamıştı,
- İstanbul'un stratejik önemi,
- Balkanlar ve Anadolu'nun ortasında kalması,
- Bizans'ın Balkan ilerleyişinde önemli bir engel olarak bulunması,
- Bizans'ın Anadolu Beyliklerini ve Balkan Devletlerini Osmanlıya karşı kışkırtması,
- Hz. Muhammed'in övgüsüne ulaşmak istemesi,
- Şimdiye kadar İstanbul'un hiç fethedilememesi,
- İstanbul'un ticaret yollarında bulunması fetih için önemli gerekçelerdendi.

Fetih için II. Mehmet'in Yaptığı Hazırlıklar

- İyi bir kuşatma planı hazırladı.
- Anadolu Hisarı'nı tamir ettirdi ve tam karşısına Rumeli Hisarı'nı yaptırdı.
- 400 gemilik donanma oluşturdu.
- Muslihiddin, Saruca Sekban ve Macar asıllı Urban'a Şahî topları döktürdü.
- Silivri ve Vize kaleleri alındı
- Venedik ve Macarlarla anlaşıldı.
- Karamanoğulları ile barış yapıldı.
- Sırp despotu ve Bosna kralının Osmanlı tarafında yer alması sağlandı.
- Mora ve Arnavutluk üzerine kuvvet göndererek gelecek yardımlar engellendi.
- Ok ve mermi atışlarına dayanıklı olan Rumların "şehirler alan" ismini verdikleri tekerlekler üzerinde yürüyen kuşatma kuleleri yapıldı.
- İstanbul'un yardım yolları kesildi.
- Karadan Haliç'e incek plan yapıldı.

Bizans'ın Muhasaraya Karşı Aldığı Tedbirler

- Bizans surları onarttı.
- Papadan Haçlı birliği için yardım istedi.
- Haliç'e zincirler çekildi.

Muhasaranın Başlaması

- II. Mehmet, 23 Mart 1453 Cuma günü Edirne'den İstanbul'a hareket etmiştir.
- II. Mehmet, 5 Nisan'da 80 bin kişilik ordusuyla Topkapı önlerine gelerek otağını kurdurmuştur.
- İslami geleneklere uygun olarak kan dökülmeden şehrin teslim edilmesini istemiştir.
- 6 Nisan'da büyük topun ateşlenmesiyle 54 gün sürecek olan İstanbul muhasarası başlamıştır.
- 12-18 Nisan'da 150 parçadan oluşan Türk donanması Haliç'e indirilmiştir
- İstanbul'un kuşatılmasına baştan beri karşı olan Çandarlı Halil Paşa, Bizans'la antlaşma yapılmasını savunmuştur.
- Molla Gürani, Akşemsetdin ve Zağnos Paşa bu fikre karşı çıkarak muhasaranın devamına destek vermiştir.
- Bizanslılar, İstanbul'un Türklerin eline geçmemesi için Ayasofya'da ayin düzenlemiştir.

Fetih Gerçekleşiyor

- Çağının ulaştığı son teknolojileri kullanan Osmanlı ordusu, 29 Mayıs 1453 günü karadan ve denizden hücumla geçen Osmanlı askerleri, Topkapı tarafından surlara ulaşarak sancağı dikmeyi başarmıştır.
- Ayasofya camii yapılarak, fethin ilk cuma namazı da Ayasofya Camisi'nde kılındı.

Fethin Önemi

- Osmanlılar iki kıtada üstünlük sağladılar.
- Osmanlı Devleti'nin Anadolu ve Avrupa toprakları birleşmiş oldu.
- Kuzey ve Doğu Avrupa'dan gelen ticaret yolları ile Karadeniz ve Akdeniz arasındaki su yollarının denetimi Osmanlıların eline geçti.
- Boğazlar'ın savunması kolaylaştı.
- Balkanlarda ilerleyiş hızlandı
- Başkent İstanbul'a taşındı.
- İslam dünyasında sevinçle karşılanan fetih "Feth-i Mübin" olarak isimlendirilmiştir.
- Fetih sayesinde Fatih unvanını alan Sultan II. Mehmet, mutlak bir iktidar kazandı.
- Osmanlılar İslâm dünyası liderliğini ele geçirdiler.
- Hz. Muhammed'in övgüsüne ulaşıldı.
- Ortaçağ kapanıp, yeniçağ açıldı.
- Rönesans hareketinin doğuşuna etki edildi.
- Ortodokslar Osmanlı himayesine girdi.
- İstanbul'un Fethi'yle Doğu Roma İmparatorluğu ortadan kaldırılmıştır.
- Fatih kendisini Roma İmparatorluğu'nun tek varisi sayarak "Kayser-i Rum" (Roma Kayseri) unvanını da kullanmıştır.
- Fatih, "Sultan-ı Berru Bahr" (Karaların ve denizlerin hükümdarı) ünvanını almıştır.
- Birçok Avrupa tarihçisi İstanbul'un Fethi'ni Yeni Çağ'ın başlangıcı olarak kabul etmiştir.

Fetihle Gelen Teşkilatlanma

- Osmanlı Devleti, İstanbul'un fethi ile Doğu Roma İmparatorluğu'nun merkezîyetçi yapısına ve kurumsallaşmış devlet yapısına varis olarak şehrin siyasi ve dinî bir metropol olmasına çalışmıştır.
- Hahambaşı, Ortodoks ve Ermeni patriklerini İstanbul'a getirtmiştir.
- Devletin idari ve bürokratik yapılanmasında Rum soyluların ve Hristiyan vasalların çocuklarına da idari görevler verilmiştir.
- Fatih, devletin merkezini İstanbul'a taşıyarak buranın Türk İslam şehri görüntüsü kazanabilmesi için dinî ve sosyal kurumlar ile eğitim kurumları inşa ettirmiştir.
- Anadolu'da Amasra, Sinop, Trabzon ve Kırım fethedilerek Karadeniz, Türk gölü hâline getirilmiştir.
- Karamanoğulları, Osmanlı topraklarına katılmıştır.
- Akkoyunlu Hükümdarı Uzun Hasan, 1473 Otlukbeli Savaşı ile mağlup edilmiştir.
- Batı'da ise Sırbistan, Mora Yarımadası, Eflak, Bosna, Boğdan, Arnavutluk ve Otranto'da Osmanlı hâkimiyeti sağlanmıştır.

II. Bayezid ve Cem Sultan

- Fatih'in, 1481'de vefat etmesi üzerine II. Bayezid tahta çıktı.
- II. Bayezid'e karşı kardeşi Cem Sultan taht mücadelesine girdi.
- Cem Sultan, ağabeyi ile girdiği taht mücadelesini kaybederek Memlûklulara sığındı.
- Cem Sultan, Karamanoğullarının desteği ile tekrar II. Bayezid'e karşı girdiği mücadeleyi kaybetti.
- Rumeli'ye geçerek Rodos Şövalyeleri'ne sığındı.
- Rodos Şövalyeleri tarafından Fransa'ya nakledilen Cem Sultan, Hristiyan hükümdarlar tarafından bir Haçlı Seferi'nde kullanılmak üzere 1489'da Roma'ya getirildi.
- Cem Sultan Olayı, devletin iç sorunu iken devletlerarası bir sorun hâline geldi.
- On üç yıl süren sürgün hayatının ardından Cem Sultan, 1495'te Napoli'de ölmüştür.

5.3. İSLAM DÜNYASI LİDERLİĞİ

- Türkler; XIV-XVI. yüzyıllarda Anadolu ve İran coğrafyasında Akkoyunlular, Karakoyunlular ve Safeviler gibi devletler kurmuştur.
- Bu devletlerarasında Anadolu ve İran'da hâkimiyet kurmak için mücadeleler yaşanmıştır.
- Akkoyunlu hükümdarı Uzun Hasan, 1469'da Karakoyunlu Devleti'ne son vermiştir.
- Fatih Sultan Mehmet, 1473 Otlukbeli Savaşı ile Akkoyunlulara büyük bir darbe vurmuştur.
- 1514'te Safevi hükümdarı Şah İsmail ise iktidar kavgalarından faydalanarak Akkoyunlu Devleti'ne son vermiştir.

- Anadolu ve İran coğrafyasına hâkimiyet mücadelesinde Osmanlı Devleti ile Safeviler karşı karşıya gelmiştir.
- XVI. yüzyılın başında Anadolu'daki bazı Türkmen aşiretleri Şah İsmail'in Anadolu'daki politikalarına destek verdi.
- II. Bayezid, Anadolu'daki Türkmenlerin Şah İsmail'le olan irtibatını kesmeye çalıştı.
- II. Bayezid'in sağlık durumunun bozulmasının yanında, vezirlerin yönetiminde etkinliklerini artırmaları ve şehzadelerin birbirleriyle olan mücadeleleri siyasi ve sosyal yapının bozulmasına neden oldu.
- Antalya bölgesinden yayılan mehdilik hatta peygamberlik iddiasında bulunan Şahkulu isyanı meydana geldi
- Sivas yakınlarında yapılan savaşta Osmanlı kuvvetleri Şahkulu'yu ortadan kaldırmıştır.

I. Selim Dönemi ve Safevilerle İlişkiler

- Şehzade Selim, bir taraftan babasıyla diğer taraftan kardeşleriyle taht için mücadele etmekten çekinmemiştir.
- 1512 'de I. Selim babası II. Bayezid'in yerine padişah olmuştur.
- Tahtta hak iddia edebilecek kardeşleri Ahmet ve Korkut'u bertaraf edip, iktidarını sağlamlaştırdı.
- Osmanlı Devleti için büyük bir tehdit olan Safevi tehlikesini ortadan kaldırmak için çalışmalara başladı.
- Şah İsmail'in bölgedeki politikalarının verdiği zararı önleyerek bölgede otoriteyi güçlendirmek amacıyla I.Selim Edirne'den İran Seferi için 1514'te yola çıktı.
- Çaldıran Ovası'nda iki taraf karşı karşıya geldi. Çaldıran Savaşı (1514) yapıldı.
- Şah İsmail'e üstünlük sağlayarak Tebriz'e giren Yavuz, burada adına hutbe okuttu.
- Doğu Anadolu tamamen Osmanlı topraklarına katıldı.
- Osmanlılar Tebriz-Halep ve Tebriz-Bursa İpek Yolu'nun kontrolünü ele geçirdi.
- Bu başarı sonrasında kendisine destek olmayan Dulkadir Beyi Alaüddin, Osmanlı Devletine karşı, Şah İsmail ile iş birliği içinde olması ve Memlûklerle işbirliği yapması nedeni ile Turnadağ Savaşı (1515) sonunda Güney Doğu Anadolu'da Dulkadiroğlu Beyliği ortadan kaldırıldı.
- Maraş ve dolayları ele geçirildi.
- Anadolu Türk birliği Ramazanoğulları dışında sağlandı.

Mısır Seferi

- Fatih Sultan Mehmet Dönemi'nde Memlûklularla bozulan ilişkiler, II. Bayezid Dönemi'nde çatışmaya dönüşmüştür.
- Yavuz Sultan Selim Dönemi'nde Osmanlıların doğuya doğru genişlemesi Mısır'ın anahtarı durumunda olan ve Memlûklular için önem taşıyan Suriye'yi tehdit etmeye başladı.
- Suriye;İlişkilerin gerilmesinin bir diğer nedeni de Osmanlılarla Memlûklular arasında tampon bir devlet olan Dulkadiroğullarının izlediği politika idi.
- Bu devlet te ortadan kaldırılınca I. Selim Memlûklerin Osmanlı Devletine düşmanlıklarını sona erdirmek için harekete geçti.

Mercidabık Savaşı (1516)

- Mısır bölgesini almak, ekonomik bakımdan ülkesini geliştirmek ve önemli ticaret yollarını almak amacıyla Mercedabık Savaşı (1516) yapıldı.
- Savaşı Osmanlı Devleti kazandı.
- Suriye, Lübnan ve Filistin'de hâkimiyet sağlanmış oldu.
- Kanun Gavri öldü. Abbasi Halifesi Mütevekkil, Osmanlılara esir düştü.

Ridaniye Savaşı (1517)

- Mercidabık savaşının kazanılması üzerine Memlûk Devleti ile olan ilişkiler daha da gerginleşti.
- Mısır'ın kargaşa içinde olması, Halk ve bazı devlet adamlarının Yavuz'u çağırması, Mısır'ın önemi ve daha önceki sebeplerinin devamı, Türk - İslâm birliğini gerçekleştirme düşüncesi, Portekizli korsanların Müslümanlara zarar vermesi ve Tomanbay'ın davranışları sonunda 22 Ocak 1517'de Ridaniye mevkinde Ridaniye Savaşı (1517) yapıldı.
- Osmanlıların zaferiyle sonuçlandı.
- Ridaniye Savaşı sonucunda Memlûk Devleti yıkıldı.
- Suriye, Filistin, Irak, Hicaz ile Mısır Osmanlı topraklarına katıldı.
- Ridaniye'den sonra Osmanlı Devleti için güneyde herhangi bir siyasi tehlike kalmadı.
- Venedikliler, Kıbrıs Adası için Memlûklulara ödediği vergiyi Osmanlı Devleti'ne vermeyi kabul etti.
- Osmanlılar, Hint ve Akdeniz arasındaki ticaret yoluna da hâkim oldu.
- Mısır seferi sonunda Baharat yolu kontrolü sağlandı.
- Halifelik Osmanlı devletine geçti. Kutsal emanetler İstanbul'a getirildi.

5.4. 1520-1595 YILLARI ARASINDAKİ BAŞLICA SİYASİ GELİŞMELER

Belgrad'ın Fethi (1521), Rodos'un Fethi (1522), Mohaç Muharebesi (1526), Babür İmparatorluğu'nun kurulması (1526), Barbaros Hayrettin'in Cezayir'e hâkim olması (1529), I. Viyana Kuşatması (1529), İstanbul Antlaşması (1533), Cezayir'in alınması (1533), İrakeyn Muharebesi (1534), Fransa'ya kapitülasyon verilmesi (1535), Preveze

Deniz Savaşı (1538), Hint Deniz Seferleri (1538-1553), Trablusgarp'ın Fethi (1551), Tebriz'in alınması (1548), Nahçıvan'ın alınması (1553), Amasya Antlaşması (1555), Sudan'ın Kızıldeniz sahilinde Sevâkin Adası merkezli Habeş Eyaleti'nin kurulması (1555), Augsburg Barışı (1555), Cerbe Deniz Savaşı (1560), Zigetvar Seferi (1566), Sakız Adası'nın alınması (1566), Yemen'in alınması (1568), Kıbrıs'ın Fethi (1571), İnebahtı Deniz Savaşı (1571), Tunus'un Fethi (1574), Fas'ta Osmanlı hâkimiyetinin kurulması (1578) ve Ferhat Paşa Antlaşması (1590)

5.5. GÜCÜNÜN ZİRVESİNDE OSMANLI

-Yavuz Sultan Selim'in oğlu ve onuncu Osmanlı padişahı olan Kanuni Sultan Süleyman, Osmanlı Devleti'nde en uzun süre tahtta kalan padişah'tır.

-Avrupa'da Sultan Süleyman; "Muhteşem" olarak isimlendirilmiştir.

-I.Süleyman için adalet alanında taviz vermeyen ve devletle toplum yapısına dair kanunları uygulamaya koyan anlamında "Kanuni" unvanı kullanılmıştır.

Belgrad'dan Haçova'ya Osmanlı Zaferleri

-Kanuni'nin tahta çıktığı dönemde Avrupa'da çok önemli gelişmeler yaşanmaktaydı.

-Almanya'da Martin Luther çalışmaları sonucunda Avrupa'da yeni bir mezhep olarak ortaya çıkan Protestanlık, toplumu ve idarecileri sarsmaya başladı.

-1521'de Hristiyan dünyasının iki büyük hükümdarı Şarlken ile I. Fransuva arasında başlayan savaş ile Avrupa iki cepheye ayrıldı.

-Avrupa'daki bu siyasi durum, Osmanlı Devleti'ne Avrupa ile doğrudan ilgilenme ve kendisine karşı oluşabilecek bir Haçlı birliğinin parçalanmasına imkân sağladı.

-Kanuni için batıda gazanın devam edebilmesi, Hristiyan dünyasının iki önemli kalesi olan Belgrad ve Rodos'un alınmasına bağlıydı.

-Macarların Balkanlarda daima tehdit oluşturması, Avusturya ve Macaristan'ın düzenli vergilerini ödememesi, Kanuni'yi tahta çıktığı için kutlamamaları ve Belgrad'ın jeopolitik konumu Osmanlı Devletinin bu bölgeye sefer düzenlemesini zorunlu hale getirdi.

-Kanuni'nin ilk seferi sonunda Belgrad alındı.

-Fatih'ten sonra duran Balkan fetihleri yeniden başladı.

-Kanuni, ikinci hedefi olan Rodos'u da 1522'de fethetti.

-Avusturya ile Fransa arasındaki rekabetin artması sonunda, Avusturya kralı Ferdinand'ın, Fransa Kralı Fransuva'yı yenmesi üzerine Fransa Kralı'nın annesinin Kanuni'den yardım istemesi, Habsburglara karşı Macaristan'ı bir üs olarak kullanmak istenmesi bölgede yeni bir mücadeleyi hızlandırdı.

Mohaç Savaşı

-Macar ordusu üzerine Türk topçusunun mermiler yağdırmasıyla iki saat gibi kısa bir sürede galibiyet sağlandı.

-Macaristan da Osmanlılara bağlı bir krallık kuruldu.

-Avrupa'da Osmanlı etkisi arttı.

-Mohaç Savaşı'ndan sonra Osmanlı ordusu Budin'e yürüyerek şehre girdi.

-Osmanlı hâkimiyetini kabul eden Zapolya'yı Macar kralı olarak tanıdı.

I.Viyana Kuşatması (1529)

-Kanuni'nin İstanbul'a dönmesinden sonra Alman taraftarı bazı asilzadeler Macar Krallığı için Zapolya'ya karşı, Şarlken'in kardeşi olan Arşidük Ferdinand'ı destekledi.

-Macar tahtında hak iddia eden Ferdinand ise 1527'de Zapolya'yı Budin'den çıkardı.

-Zapolya, Osmanlılardan yardım talebinde bulundu.

-Macar tahtını ve topraklarını korumak isteyen Osmanlı Devleti, 1529'da Budin'i kurtarmak için sefere çıktı.

-Macar tahtını yeniden Jan Zapolya'ya verdi.

-Viyana, şehri muhasaraya alındı.

-Kışın yaklaşması, büyük topların getirilmemesi nedeni ile kuşatma kaldırıldı.

Almanya Seferi (1532)

-Kanuni Viyana kuşatmasından geri dönünce, Ferdinand'ın Budin'i tekrar kuşatması ve Macaristan'ın kendine ait olduğunu bildirmesi ile tekrar Osmanlı Ordusu sefere çıktı.

-Macar topraklarındaki Osmanlı hâkimiyetini sağlamlaştırma ve Şarlken'e gözdağı verme amaçlamıştır.

-Ferdinand ve Şarlken Osmanlılarla savaştan çekindiler. Fakat bu sefer sonunda Osmanlı Akıncıları Manş Denizi ve bütün Avrupa'yı taramalarına ve birçok ganimet elde etmiş oldular.

-Slovenya ve Hırvatistan'daki bazı şehir ve kasabaları ele geçirildi.

-Ferdinand barış istemiş ve İstanbul'da bir anlaşma yapılmıştır.

- Anlaşma ile Avusturya Arşüdük'ü Osmanlı sadrazamına denk sayılmıştır. Bu anlaşma Avusturya ile yapılan ilk antlaşma olmuştur.
- Macar Kralı Zpolya'nın ölümüyle Ferdinand bütün Macaristan'ı ilhak etmek üzere tekrar harekete geçmiştir.
- Macar meselesine kesin olarak son vermek isteyen Kanuni, 1541'de yeniden sefere çıkmış ve Alman kuvvetlerini ani bir baskınla dağıtmıştır.
- Osmanlı Devleti ile Avusturya arasında 1547, 1562, 1566, 1568 ve 1576 yıllarında siyasi, askerî ve ekonomik antlaşmalar imzalanmıştır.

Zigetvar Seferi (1566)

- Avusturya'nın; Osmanlı idaresindeki Macar topraklarına saldırılara devam etmesi ve Avusturya'nın vergilerini ödememesi üzerine: Zigetvar ve Eğri kalelerini almak, 1565'te uğranılan Malta bozgununun izlerini silmek ve tebaasına yaşına rağmen hâlâ iktidarın ve gücün eskisi gibi elinde bulunduğunu göstermek arzusuyla Zigetvar Seferi'ne çıkmıştır.
- Bu sefer Kanuninin son seferi olup, Zigetvar Kalesi alınmış ve Kanuni bu sefer sırasında vefat etmiştir.
- Ordunun moralinin bozulmaması için vefatı askerden gizlenmiş ve ertesi gün Zigetvar fethedilmiştir.

Haçova Meydan Savaşı (1596)

- Kanuni'nin ölümünden sonra II. Selim zamanında Avusturya ile bir antlaşma yapılmış olsa da III. Murat devrinde mücadeleler yeniden başlamıştır.
- III. Mehmet devrinde Erdel, Eflâk ve Boğdan'ın Avusturya'dan destek alarak kurduğu ittifak sonucunda Osmanlı Devleti, Estergon ve Vişegrad kalelerini kaybetti.
- Sultan III. Mehmet, Avusturya üzerine sefere çıktı.
- Bu seferle Kanuni Dönemi'nde alınamayan Eğri Kalesi alındı.
- 1596'da Haçova'da yapılan mücadelede Avusturya topçusunun üstün ateş gücü nedeniyle savaş Osmanlı aleyhine döndü.
- Avusturya askerleri, Otağ-ı Hümayun'a kadar yaklaştı ve askerlerin büyük bir kısmı Türk ordugâhında yağmaya başladı.
- Osmanlı ordusu toparlandı ve zafer kazandı.

Osmanlı-Safevi İlişkileri(1533-1555)

- Kanunî döneminde Osmanlı İran ilişkileri, Safavi Devletinin Yavuz döneminde Çaldıran savaşı ile büyük bir darbe yemesi sonrasında şah Tahmasb'ın Şarlkenle Osmanlılara karşı ittifakı ile bozuldu.
- Bu dönemde üç İran seferi yapıldı.

İrakeyn Seferi (1534-1535)

- İran'ın Şii propagandası ve Şarlken ile ittifak yapması üzerine bozulan ilişkiler savaş durumuna geldi. Kanunî İstanbul antlaşması sonunda (1533) Tebriz'e girdi.
- Şah, Osmanlı ordusunun karşısına çıkamamıştır.
- Kanuni'nin iki yıl süren Doğu Seferi sonucunda Tebriz ve Bağdat alınmıştır.
- Bu sefere irakeyn seferi de denir.
- Basra-Bağdat-Halep ticaret yolunun denetimi de sağlanmıştır.

İran (Tebriz) Seferi (1548)

- İrakeyn Seferi sonrasında Safeviler karşı saldırıya geçmiş ve Tebriz dâhil birçok yeri geri almıştır.
- 1547'de Habsburglarla yapılan antlaşma üzerine Avrupa ve Akdeniz'deki güvenliği sağlayan Osmanlılar yönünü tekrar doğuya çevirmiştir.
- 1548'de Tebriz'i geri alan Kanuni'nin karşısına Şah Tahmasb yine çıkamamıştır.
- Batıda Erdel olayları tekrar başlayınca bölgede Van Beylerbeyliği kurularak Safevilere set çekilmek istenmiştir.

Nahçıvan Seferi (1553)

- Osmanlı ordusunun Macaristan'da olmasından faydalanan Şah Tahmasb, 1550 yılında Şirvan, Ahlat ve Erciş'i ele geçirdi. Şah Tahmasb'ın Bağdat'ı tehdit etmesi üzerine 1553 yılında Osmanlılar tekrar İran'a yönelmiştir.
- Osmanlı'nın karşısına Şah Tahmasb yine çıkmamış ve bunun üzerine Kanuni, kışı geçirmek üzere Amasya'ya dönmüştür.
- ilk Osmanlı-Safevi antlaşması olan Amasya Antlaşması imzalanmıştır.

Osmanlı Devleti'nin Kapitülasyon Siyaseti

- Kapitülasyon; Hristiyan devletlere dostluk ve sadakat sözü vermeleri şartıyla Osmanlı Devleti'nde ticari faaliyetlerini gerçekleştirmek amacıyla verilen imtiyazlardır.
- Fransa'nın İtalya savaşları sonunda Almanya'ya yenilmesi, Habusburg soyundan olmadığı için Avrupa'da Osmanlı Devletine yakınlaşma isteği, Mohaç seferi öncesi Fransa kralı Fransuva'nın annesinin Kanuni'den yardım istemesi Osmanlı Fransa dostluğunu başlattı.
- Şarlken'e karşı Fransa Osmanlı Devletine yakınlaştı.

- Avrupa Hristiyan birliği bozuldu.
- Avrupa ile ticari ilişkilerini artırmak isteyen Osmanlı Devleti Fransa'ya ayrıcalık (imtiyaz)lar verdi.
- "Aht-i Atika" veya İmtiyaz-ı Mahsusa ya da kapitülasyon olarak adlandırılır.
- Haleflerince yenilenmesi şartı ise yeni hükümdara değişlik yapma olanağı sağlamıştır.
- 17 maddeden oluşan bu ayrıcalıklarla Fransız tüccarları için Serbest ticaret, vergi, dini, hukukî ve sosyal düzenlemeleri içeriyordu.
- Osmanlı Devleti de aynı haklardan yararlandı.
- Kapitülasyonlar verildiği dönem için çok faydalı olmuştur.
- Osmanlı gümrük gelirleri artmıştır. Fransa Avrupa birliğinden koparılmıştır. Devletin çöküş döneminde Kapitülasyonlar zararlı olmuştur.
- Verildiđi dönemde Akdeniz ticareti canlanmıştır.
- Osmanlı Devleti'nin kapitülasyon siyaseti iki döneme ayrılmıştır.
- Birinci dönem, 1352'de Ceneviz Cumhuriyeti'ne tanınan ilk kapitülasyonlardan Mısır'ın fethine kadar uzanan dönemi kapsamaktadır.
- Venediklilere de 1384 ile 1387 yılları arasında kapitülasyonlar tanınmıştır.
- Birinci dönemde Osmanlıların Avrupa'yla olan ticaretinin büyük bölümünü Cenevizliler ve Venedikliler yapmaktadır.
- Kapitülasyon siyasetinin ikinci dönemi Mısır'ın fethiyle başlamıştır. Suriye ve Mısır'ın fethiyle kapitülasyonların değeri çok artmıştır.
- İngiltere'ye 1580'de kapitülasyonlar tanınmıştır. Doğu Akdeniz'de İngiliz bayrağı altında ticaret yapan ve İspanya ile mücadele eden Hollandalılara ise 1612'de ticari imtiyazlar verilmiştir.

5.6. OSMANLI'NIN GÜCÜ VE STRATEJİK RAKİPLERİ

- XVI. Yüzyılda Osmanlı Devletinin deniz gücü karşısında italya merkezli iki stratejik rakibi bulunuyordu.
- Venedikliler, sahip olduğu gücü ve zenginliği Akdeniz ticaretinden, Cenevizliler ise Karadeniz ticaretinden sağlamıştır.
- İstanbul'un Fethi'nden sonra ticari ayrıcalıklarını kaybetmek istemeyen Venedik ve Cenevizliler, Osmanlılarla anlaşmak zorunda kalmıştır.
- 16 yy. başlarında Habsburg İmparatorluğu'nun başına Şarlken geçmiş ve tahtta bulunduğu sürede Hristiyan Avrupa birliğini amaçlamıştır.
- Kanuni de cihan hâkimiyeti idealini gerçekleştirmek istemiştir.
- Biri İslam diğeri Hristiyan âlemini temsil eden bu iki büyük devlet, cihan hâkimiyeti için bütün güçleriyle birbirlerine karşı mücadele etmiştir.
- Osmanlılar, Habsburg İmparatorluğu'na karşı İngiltere, Fransa ve Hollanda gibi millî monarşilere yardım etmiş ve bu ülkelere kapitülasyon vermiştir.
- Dini ve siyasi yönden Şarlken'i tehdit eden Protestanlık hareketlerini de desteklemiştir.
- Akdeniz hâkimiyeti için İspanya ile mücadele içinde olan Osmanlılar, Kızıldeniz'de faaliyetlerini artıran Portekizlileride engellemeye çalışmıştır.
- Avrupa Hristiyan dünyası, Osmanlıları Avrupa'dan atmak için Şah İsmail liderliğinde XVI. Yüzyılda İran'da ortaya çıkan Safevi Devleti'ni desteklemişlerdir.

Osmanlı Devleti'nin Dış Politikası

- XV ve XVI. yüzyıllarda dünya gücü olan Osmanlılar, uyguladığı uzun vadeli stratejiyle Avrupa siyasetini ve ekonomisini belirleyen başlıca devletlerden biri hâline gelmiştir.
- Osmanlı Devleti XV ve XVI. yüzyıllarda Roma Katolik Kilisesi'ne karşı Ortodoksluđu ve Protestanlığı himaye etti.
- Hristiyan birliğini parçalanmış hâlde tutmak ve Habsburgları zayıflatmak amacı izlenmiştir.
- Fransa, İngiltere ve Hollanda gibi millî monarşileri; Kutsal Roma İmparatorluğu'na karşı destekledi.
- Osmanlılar da Habsburgların Avrupa'da siyasi üstünlüğüne karşı başta Fransa olmak üzere bu devletleri destekledi
- Osmanlı Devleti Afrika'daki Müslümanların himaye edilmesini de önemsendi.
- 1492'de İspanyol birliği gerçekleşmiş ve Endülüs'teki Beni Ahmer Devleti yıkıldı.
- Burada yaşayan insanlar korumasız kalmaları üzerine İspanya Krallığı, Hristiyanlığı kabul etmeyen Müslüman ve Yahudilerin İspanya'yı terk etmeleri için işkence uyguladı.
- Bu nedenle buradaki Müslümanlar, Kuzey Afrika'ya Osmanlı gemileriyle göç ettirildi ve buradaki Yahudiler de İstanbul'a nakledildi.
- Oruç ve Hızır Reis, Cezayir'de üs kurarak İspanyol istilasına karşı başarılı bir mücadeleye girişmiştir.

-Kanuni Dönemi'nde, Barbaros Hayrettin Paşa'nın Kaptanıderyalığa getirilmesiyle Osmanlı-İspanya mücadelesi, Batı Akdeniz ve Kuzey Afrika'da yoğunlaştı.
-Portekizlilerin Batı Hint Okyanusu adaları ve Doğu Afrika kıyılarındaki Müslümanlara uyguladığı zulümlere Mısır'ın fethedilmesiyle son verilmiştir.

5.7. KARALARIN VE DENİZLERİN HÂKİMİ

-Osmanlılar, Kuruluş Dönemi'nde Fırat'tan Tuna'ya kadar Anadolu ve Balkan topraklarını fethederek buraları hâkimiyeti altında birleştirmiştir.
-İstanbul'un Fethi'nden sonra Osmanlı Devleti artık bir kıta yani kara gücü hâline gelmiştir.
-Özellikle XVI. Yüzyıldaki yoğun askerî ve siyasi faaliyetleriyle Osmanlılar, cihanşümul anlayışa sahip devletlerden biri olmuştur.
-XVI. yüzyılda Avrupa'da Kutsal Roma-Germen İmparatorluğu, Habsburgların iktidarında en geniş sınırlarına ulaşmıştır.
-Avrupa'daki tüm Hristiyanları imparatorluk çatısında birleştirmeyi amaçlayan Şarlken, Osmanlıların Avrupa'daki ilerleyişini durdurma ve Macaristan yönünde genişleme politikası izlemiştir.
-Avrupa'da meydana gelen Yüzyıl Savaşları'ndan (1337-1453) sonra Valois (Valua) Hanedanlığı idaresinde feodal yapısından sıyrılan Fransa'da monarşi güç kazanmıştır. Fransa'da Avrupa'nın kuvvetli devletlerinden biri olarak Kutsal Roma-Germen İmparatorluğu'na rakip oldu.
-İstanbul'un Fethi'nden sonra Osmanlı Devleti Avrupadaki etkisi yanında ,Dogu'da Mısır merkezli Filistin, Suriye ve Hicaz'a hâkim olmuş Memlûklular ve XVI. yüzyılın başında İran'da ortaya çıkan Safevi Devleti ile rakip duruma gelmiştir.

Osmanlılar Akdeniz'de

-Osmanlılar, Akdeniz'in sadece ticari yönüyle değil siyasi, sosyal ve kültürel yönüyle gelişmesine önem vermiştir.
-XVI. yüzyılda Akdeniz'i bir Türk Gölü hâline getirmiş ve aynı zamanda fethettiği adalara Anadolu'dan Türk nüfusu iskân ettirerek fetihlerin kalıcı olmasına özen göstermiştir.

Coğrafi Keşifler'in Etkileri

XV. yüzyılın ortalarından XVI. yüzyılın sonlarına kadar süren Coğrafi Keşifler, yeni kara parçaları ve ticaret yollarını ortaya çıkarmış, dünyanın jeopolitik ve ekonomik dengesini değiştirmiş, dünyayı Eski ve Yeni Dünya olarak ikiye ayırmıştır. Bu süreçte Avrupalılar; Amerika, Asya, Afrika ve Uzak Doğu'nun birçok bölgesine keşif yolculukları gerçekleştirmiştir.

Coğrafi Keşifler'in Nedenleri

-Akdeniz'e hâkim olan Osmanlıların Doğu ticaret yollarını kontrol altına alması,
-Avrupalıların yeni ticaret yolları arayışına girmesi,
-Avrupalıların keşfedilen yerlerdeki değerli madenlere sahip olma arzusu,
-Gelirlerini artırmak ve zenginliğe ulaşma isteği,
-Avrupalı kralların keşif hareketlerini desteklemesi,
-Avrupa'nın XVI. yy.'da tek güç olan Osmanlı Devleti'ne karşı durma tutkusu.
-Batı'da coğrafya ve denizcilik bilgisinin artması,
-Cesur gemicilerin yetişmesi,
-Gemicilik teknolojisinin gelişmesi,
-Avrupalıların Hristiyanlığı yaymak İstemesi,
-Avrupa'nın içinde bulunduğu yüzyıldaki sorunları ile yüzleşerek Osmanlı Devletinin konjüktürel baskısından kurtuluş yolları arayışı Coğrafi Keşifler'in nedenleri arasındadır.
-Avrupalıların bu arayışları sonuç verdi.
-Yeni ticaret yolları bulundu.
-Yeni ticaret merkezleri ortaya çıktı, stratejik dengeler değişti.
-Avrupa'nın Türklere bağımlı olmaksızın ticaret yapabilmeleri hızlandı.
-Avrupa önemli miktarda sermaye elde etti.
-Sanayi Devrimi'ne giden bir süreci başladı.
-Keşifler sonunda Orta Çağ'ın skolastik düşünce yapısı değişmeye başladı.
-Avrupa'da Rönesans ve Reform hareketlerini başlatan düşünce yapısı ortaya çıktı.
-Burjuva sınıfı toplumsal ve ekonomik bir sınıf olarak önem kazandı.
-Ulusal devletler, sömürgecilğe yönelmiş ve İspanya, Portekiz gibi sömürge imparatorlukları kuruldu.
-Avrupa'nın Atlantik sahillerinde yer alan limanları giderek önem kazanmış ve bu limanlar süratle gelişti.
-Keşfedilen yeni kıtalardaki İnka ve Aztek gibi eski medeniyetler tanındı.

- Coğrafi Keşifler’le birlikte patates, domates, mısır, fasulye, kakao, vanilya ve tütün gibi ürünler Akdeniz dünyasına girmiştir.
- Avrupa’da ortaya çıkan refah ortamı, nüfusun artmasını sağlamıştır.
- Osmanlı’nın Batı karşısında geri kalması başlamıştır.

Hint Deniz Seferleri

- Kızıldeniz, Basra Körfezi ve Hint Okyanusu’nu içine alan bölgede Coğrafi Keşifler sonrasında özellikle Osmanlı ve Portekizliler askerî bir rekabete girmiştir.
 - Portekiz’in Ümit Burnu üzerinden Hindistan’a ulaşması kadim ticaret yollarını değiştirmiştir.
 - Portekizlilerle yaşanan askerî rekabet, Osmanlıların Mısır’ı fethinden sonra artarak devam etmiştir.
 - 1525’te Süveyş’te Mısır Kaptanlığı kurulmuş ve Kızıldeniz kontrol altına alınmaya çalışılmıştır.
 - Basra’da bir tersane kurularak Hürmüz Körfezi’nin girişi kontrol altına alınmıştır.
 - Osmanlılar, Kanuni Dönemi’nde dört kez Hint Okyanusuna fetih amacıyla sefer düzenlenmiştir.
 - Bu seferlerin düzenlenmesinde: Portekizli denizcilerin 16. yy. başlarında Kızıldeniz ve Hint Okyanusunda Ümit Burnunun bulunuşu ile ticari faaliyetlerini artırmaları,
 - Osmanlıların elindeki Baharat Yolunun etkisinin azalmaya başlaması,
 - Kızıldeniz’de Müslümanların hac yolu güvenliğinin sağlanması düşüncesi,
 - Gücerat hükümetinin yardım isteği etkili olmuştur.
- Bu seferler uzun bir süreçte yapılması nedeni ile yıpratıcı bir takım sonuçlar da doğurdu.
- İlk Hint Deniz seferini Mısır Valisi Hadım Süleyman Paşa yapmıştır.
 - Aden’i aldı. Portekizlerle savaş yapıldı. Başarılı olunamadı. (1538)
 - İkinci sefer Piri Reis komutasında yapıldı. Başarılı olunamadı. (1538)
 - Üçüncü sefer; Piri Reis yerine tayin edilen Murat Reis Portekizlilere mücadele etti. –
 - Donanma başarılı olamayıp Basra’ya döndü. (1552)
 - Dördüncü Hint seferine Seyit Ali Reis gönderilir.
 - Portekizlere karşı başarılı olunamaz.
 - Hint seferinin sonunda başarısız olundu.
 - Yemen, Eritre, Sudan ve Habeşistan’ın bazı yerleri ele geçti.
 - Afrikadaki fetihler genişledi.
 - Kızıldeniz’de Osmanlı hakimiyeti sağlandı.
 - Arabistan tamamen Osmanlı denetimine girdi.

Akdeniz’de Güçler Değişiyor

- Ümit Burnu’nun keşfedilmesiyle ticaret yollarının değişmesi, Akdeniz ticaretini ikinci plana düşürmüştür.
- 1571 İnebahtı mağlubiyetinden sonra Venedik, İspanya ve Papalık ittifakı Osmanlı Devleti’nin Akdeniz’deki varlığını tehdit etmiştir.
- Osmanlılar Akdeniz’de İspanya’ya karşı İngiltere ve Hollanda denge unsuru olarak kullandı.
- Fransa’da yaşanan mezhep savaşları ile Avrupa devletleri Akdeniz ’deki iktisadi hayattan çekildi.
- Osmanlılar Hasburglara karşı gücünü korumada İngiltere ve Hollanda ile fiilî bir iş birliği yaptı.
- İspanya’nın denizlerdeki üstünlüğüne XVI. yüzyılın sonlarında İngiltere son vermiştir.
- İngiltere ve Hollanda sahip oldukları deniz güçleri sayesinde İspanyol- Portekiz İmparatorluğu’nu çökerterek Akdeniz’e hâkim olmuştur.